
प्रवचन नं. ११५, श्लोक-१४०-१४१, रविवार, पोष शुद्ध ५, ता.२३-१२-१९७८

कणश छे. १०४ गाथानो कणश.

मुक्त्यङ्गनालिमपुनर्भवसौख्यमूलं ।
दुर्भावनातिमिरसहंतिचन्द्रकीर्तिम् ।
संभावयामि समतामहमुच्चकैस्तां
या संमता भवति संयमिनामजस्रम् ॥१४०॥

‘યોગીન્દ્રદેવ’નો આધાર છે. ‘યોગીન્દ્રદેવ’નું છે ને?

‘હે ભાઈ!’ એમ કહીને વાત કરી. ‘સ્વભાવિક બળસંપન્ન એવો તું...’ અહીંથી ઉપાડ્યું છે. પ્રભુ! તારામાં બળ તો અનંત છે. કેમ કે વીર્ય નામનો ગુણ છે, તો અનંતબળ છે. વિશ્વાસ નથી એટલે એને અનંતબળ દેખાતું નથી. માનવું જોઈએ. એની સન્મુખ થઈને એ રીતે ન માને ત્યાં સુધી આ અનંતબળ છે એવું એને ખ્યાલમાં, જ્ઞાનમાં આવે નહિ. ‘સ્વભાવિક બળસંપન્ન છે...’ ઓહોહો...! એક એક ગુણમાં અનંતું-અનંતું વીર્ય અને વીર્ય નામનો ગુણ પણ ભિન્ન. એ અનંત-અનંતગુણને અનંતબળસંપન્ન કહી રહેનાર એવું જે આ તત્ત્વ... આહાહા...!

આ ‘આ સ્વભાવિક બળસંપન્ન એવો તું...’ આહાહા...! કહે છે, કે બળ તારે બહારથી લાવવું પડતું નથી. તું અંદરમાં અનંત બળસંપન્ન છો. આત્મા જેને કહીએ, એ આત્મા અંતર અનંત વીર્યસંપન્ન છે. અનંતવીર્ય કહો કે બળ કહો. અને અનંતબળ સંપન્ન છે, તો અનંતબળમાં દરેકમાં એનું રૂપ પણ છે. રૂપ છે એટલે? આનંદ છે એમાં પણ બળનું રૂપ છે, જ્ઞાન છે એમાં બળનું રૂપ છે, શ્રદ્ધા છે એમાં બળનું રૂપ. શ્રદ્ધા ત્રિકાળ, હોં! આનંદ-ચારિત્ર છે એમાં પણ બળનું રૂપ છે. એ દરેક ગુણમાં અનંતબળનું રૂપ છે.

જેમાં પરિણમનની પર્યાય પણ નથી. આહાહા...! એવો જે આત્મા, એના અનંતગુણમાં અનંત બળસંપન્ન છે. એક એક ગુણ અનંતબળ સંપન્ન છે. આહાહા...! એ બીજા ગુણની પણ જેને અપેક્ષા નથી. એવા અનંતા અનંતા ગુણોથી ભરેલો ભગવાન છે. આહાહા...! આ બધા આત્માઓ અંદર ભગવાન છે. પૂર્ણાનંદના નાથ, અનંતગુણના બળસંપન્ન. બળસંપન્ન કહીને તો ગજબ કર્યું છે. આહાહા...! અમને કેમ જણાતું નથી. પણ જે બળસંપન્ન છે તેને તું માનતો નથી. આહાહા...! અનંતબળસંપન્ન ભગવાન આત્મા, એની ઉપર એની નજર નથી. પામર ઉપર નજર છે. વર્તમાનપર્યાય અને રાગ એની ઉપર એની નજર છે. તેથી ... પ્રભુ! જેને નિશ્ચયથી આત્મા જ કહીએ. ૩૮ ગાથામાં આવે છે, કે નિશ્ચય આત્મા તો એ ધ્રુવ છે એ નિશ્ચય આત્મા છે. પર્યાય તો વ્યવહારઆત્મા છે. આહાહા...! એવી વાત છે.

એવો જે ભગવાન આત્મા, અનંત બળ સ્વભાવિક. સ્વભાવિક અનંતબળ છે એમ કહે છે. કાંઈ લાવવું પડતું નથી. શરીરમાં બળ તો ઘટે, આહાર-પાણી ન લે તો આમ થાય. એમાં આમ નથી. શરીર તો નબળું પડી જાય, બળવાળું થઈ જાય. ઘણે પ્રકાર આહાર-પાણી વગેરેથી, ભસ્મ ખાવાથી વળી બળવાન થઈ જાય. આહાહા...! એવું આ નથી. આ તો ‘સ્વભાવિક બળસંપન્ન એવો તું...’ આહાહા...! જેનો સ્વભાવ જ અનંતવીર્ય સંપન્ન છે ભગવાન. આ વાત એક જ શબ્દ બેસવો... આહાહા...! જ્યાં છે અને જે છે, ત્યાં તેની નજર જવી જોઈએ. જ્યાં નથી ત્યાં નજર પડતા, છે ત્યાંની નજરું લૂંટાઈ જાય છે. આહાહા...! એ શું કહ્યું?

જ્યાં પ્રભુ અંદર ધ્રુવ છે. અનંતબળ સ્વભાવિક બળ છે એના અનંતબળની વાત શું કરવી? ૪૭ શક્તિમાં વીર્યગુણની તો એવી રચના કીધી છે, કે એ સર્વગુણની રચના કરે, નિર્મળ રચના કરે એનું એટલે બળ છે. ૪૭ શક્તિમાં. સ્વરૂપની રચના કરે. અનંતબળ એને કહીએ અને એ વીર્ય એટલે શક્તિ એને કહીએ, સ્વરૂપની રચના કરે તેને બળ કહીએ. રાગની રચના કરે તેને તો નપુંસક કહીએ. આહાહા...! આકરી વાત. ‘સુમનભાઈ’! આહાહા...! આ નોકરીનો રાગ કરે તો એ નપુંસકતા છે એમ કહે છે.

મુમુક્ષુ :- નપુંસકતાના કોઈ પૈસા આપે?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- પૈસા કોણ આપી દે? એ તો પૈસા આવવાના હોય એ આવે, જવાના હોય એ જાય. પરમાણુ છે એને જ્યાં આવવાનું હોય ત્યાં આવે જાય. એને કારણે એની ક્રિયાવતી શક્તિ એક સમયમાં ધ્રુવપણું રહે અને એક સમયની પર્યાયમાં પરમાણુમાં ષટ્કારકે પરિણમતિ જ્યાં જેમ પરિણમન થઈને જવું હોય ત્યાં જાય. કોઈ દે અને લે એ બધી વાતું વ્યવહારની છે. આહાહા...! આ બધું જણાય છે એ વાત એમ નથી. કેમ કે જેની સાથે તન્મય નથી એને જાણે છે એમ કહેવું એ તો વ્યવહારનું અસદ્ભૂત કથન થયું. આહાહા...! શું કહ્યું એ?

આ જણાય છે, કે આ...આ...આ... પણ એમાં જણાય છે તો જ્ઞાનની પર્યાય. આ કાંઈ જ્ઞાનની પર્યાય એમાં જાતી નથી. અને એ પદાર્થ જે શરીર, વાણી આ બધું છે એ કાંઈ આત્મા જ્ઞાનમાં આવતું નથી. જ્ઞાન, જ્ઞાનમાં રહીને સ્વ અને પરના સામર્થ્યવાળું સ્વપરપ્રકાશક પોતાથી જ પ્રકાશે છે. પરને લઈને એ પ્રકાશતું નથી. આહાહા...! નિશ્ચયથી તો જ્ઞાતા પણ આત્મા, જ્ઞેય પણ આત્મા અને જ્ઞાન પણ આત્મા. જ્ઞેય, પરજ્ઞેય અને જ્ઞાન આ એ બધું વ્યવહાર કથન છે. આહાહા...!

જેની સત્તામાં જણાય છે, જે જણાય છે એની સત્તામાં જ્ઞાન નથી. જેની સત્તા અહીં છે, એની સત્તામાં જણાય છે. આ... આ... આ... આ... આ... એ એની પર્યાય છે. જ્ઞાનની પર્યાયમાં એ જણાય છે. એ જણાય (એમ) કહેવું એ વ્યવહાર છે. આહાહા...! આવી વાત. બે ઘડી, ચાર ઘડી નિવૃત્તિ લેવી હોય તો મળે નહિ. એવા ધંધા અને પાણીમાં રોકાયેલા રહે. એને આવી વાતું... આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- આવી જ વાતો સાંભળવા જેવી છે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- વાત તો સાચી છે. એય...! આહાહા...!

ચૈતન્ય મહાપ્રભુ અનંતબળ સંપન્ન જે શબ્દ ઉપાડ્યો છે, એમાં પહેલો શબ્દ સ્વભાવિક લીધું છે. ‘સ્વભાવિક બળસંપન્ન...’ એ શબ્દમાં ઘણું જોર છે. આહાહા...! સ્વભાવિક અંદર બળસંપન્ન પ્રભુ ભગવાન છે. તેથી તે બળસંપન્ન હોવાથી અનંતગુણમાં તેનું બળનું રૂપ છે. તેથી અનંતગુણની રચના કરે તે વીર્ય છે. વ્યવહારરત્નત્રયનો રાગ આવે માટે ગુણની

રચના થાય, એમ નથી. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ આવે એટલે અહીં સમ્યગ્દર્શન કે નિર્મળ પર્યાય થાય એમ નથી. સ્વભાવિક બળસંપન્નને લઈ અનંતગુણમાં તે બળનું રૂપ છે, એને લઈને એ સ્વભાવિકની રચના થાય છે. રાગથી રચના થતી નથી. આહાહા...! આવી વસ્તુ છે. બાળક હોય કે વૃદ્ધ હોય એ તો શરીરની અવસ્થા છે. ભગવાન આત્માને કોઈ બાળક-વૃદ્ધપણું નથી. હા એને બાળક ક્યારે કહેવાય? કે પરને પોતાનું માને એવા મિથ્યાત્વમાં છે એને બાળક કહેવાય. અને પોતાને જાણે તેને યુવાન કહેવાય અને પોતે કેવળજ્ઞાનને પામે તે વૃદ્ધ કહેવાય. આહાહા...! બાકી શરીરની બાળ અવસ્થા, યુવાન, વૃદ્ધાવસ્થા એ તો જડની છે.

અહીં તો આટલા શબ્દમાં ઘણું ભર્યું છે. ‘સ્વભાવિક બળસંપન્ન...’ આહાહા...! આમાં શરીરમાં કાંઈક બળ જોઈતું હોય તો કાંઈક ખોરાક લે, ભસ્મ. ફલાણાની, ઢીકણાની, હીરાની, માણેકની ભસ્મ ખાય. આહાહા...! ઉર કવળનો ચક્રવર્તીને ખોરાક હોય છે. એક એક કવળ કરોડો રૂપિયાની કિંમતનો. કેમ કે એ બધી ભસ્મ હીરા-માણેકની ભસ્મ હોય, એ આખા ઊના ઘીમાં એને કરી, ઘઉંના દાણા નાખે અને એનો ભૂકો એમાં નાખે એટલે ઘઉં પી જાય. એની થાય રોટલી. હીરા-ભસ્મની રોટલી ખાય. અને ઉર કવળ કરે. જેનો એક કવળ છન્નું કરોડ પાયદળ પચવી શકે નહિ. આહાહા...! એક કવળ, છન્નું કરોડ પાયદળ પચવી શકે નહિ. છતાં ઉર કરોડ લે અને હોય ક્ષાયિકસમકિતી. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- આ વાત સાચી હશે? ‘ગુરુદેવ’!

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- એને ખબર નથી. આત્માનું બળ જુદું છે, આનું જુદું છે. આત્માના બળને લઈને શરીરમાં બળ આવે એવું કાંઈ છે નહિ. શરીરની તાકાત જુદી છે, પ્રભુની તાકાત જુદી છે. આહાહા...! એ તો પુરાણમાં ચાલ્યું છે. બધા રાજાઓની સભા ભરી હતી. એમાં ચર્ચા ચાલી. ભીમ, અર્જુન પાંડવો બીજા રાજાઓમાં ચર્ચા ચાલી, આમાં બળવાન કોણ? આ રાજાઓમાં બળવાન કોણ? કોઈ કહે કે ભીમ બળવાન, કોઈ કહે અર્જુન બળવાન, કોઈ કે ઢીકણા બળવાન. કોઈએ કીધું ભાઈ! બીજું કોઈ નહિ પણ જુઓ નેમિનાથ ભગવાન બેઠા. ગૃહસ્થાશ્રમમાં. એ બળવાન છે. એ શરીરના, હોં! આત્માના નહિ. ભગવાન બેઠા છે. એટલે થઈ રહ્યું. ...

‘શ્રીકૃષ્ણ’ ઉઠ્યા, એટલે પગ નીચે મૂક્યો, પગ ઉપાડો હવે. ‘શ્રીકૃષ્ણ’ પગને ઉપાડો એમ કહે, ભગવાને નીચે મૂક્યો. ટીંગાઈ ગયા પણ કોઈ ઊંચો કરી શકે નહિ. એવું તો ભગવાનના શરીરનું બળ. સમજાય છે કાંઈ? આ તો પ્રત્યક્ષ બળ દેખાય છે. ઓલો નહોતો કેવો ઓલો? કામો. ચાલતી બે મોટર હોય એને હાથ નાખીને ઊભી રાખે. ચાલતી મોટરમાં હાથ નાખીને ઊભી રાખે એટલી તાકાત હતી. એ મરતી વખતે માખી અહીં ઊભી હોય તો એ માખીને ઉડાડવાની શક્તિ નહોતી. આમ આમ કરી કરી ને માંડ માંડ હાથ આમ

થાતો હતો. જે મોટરને ઊભી રાખતો એ માખીને ઊડાડી શકતો નહોતો. એ જડની શક્તિમાં એટલી વિચિત્રતા છે. છાપામાં આવ્યું હતું. સૂતો હતો એમાં ઓલી માખીને ઉડાડે એવું છાપામાં આવ્યું હતું. માખી ઉડાડી શકતો નહોતો. અહીં કહે છે કે એની સાથે આત્માને સંબંધ નથી. આત્મા તો સ્વભાવિક અનંત.. અનંત.. અનંત... અનંત... અનંત વિશ્વાસ કર. બળસંપન્ન છે. એના જેવું બળ બીજે ક્યાંય નથી. કોઈ શરીરમાં કે કોઈ અન્ય પ્રકારની ભસ્મ, દવા દે માટે શરીર પુષ્ટ લાગે અને મજબૂત અને બળવાળું લાગે. એ કાંઈ છે નહિ. આહાહા..!

‘સ્વભાવિક બળસંપન્ન એવો તું આળસ તજીને,...’ કેમ દેખાતું નથી? કે આળસ છે માટે. કર્મ છે માટે એમ નહિ. આહાહા..! ‘આળસ તજીને,...’ એમ નથી કીધું કે કર્મને ઘટવા દે ઘટે તો તારું બળ કામ આવે એમ નહિ. આળસને છોડ તું. આળસ તું પોતે... ‘આળસ તજીને, ઉત્કૃષ્ટ સમતારૂપી કુળદેવીને સ્મરીને,...’ આહાહા..! ઉત્કૃષ્ટ સમતારૂપી, વીતરાગતારૂપી કુળદેવી. એ તારા કુળની દેવી વીતરાગતા... આહાહા..! રાગરહિત વીતરાગસ્વભાવ એ આત્માના કુળની દેવી વીતરાગતા છે. રાગ એનો સ્વભાવ જ નથી. રાગ એનામાં છે જ નહિ. આહાહા..!

‘ઉત્કૃષ્ટ સમતારૂપી...’ ઉત્કૃષ્ટ વીતરાગ. ઉત્કૃષ્ટ વીતરાગરૂપી કુળદેવી, એને સ્મરીને... આહાહા..! ‘અજ્ઞાનમંત્રી સહિત મોહશત્રુનો નાશ કરનારા...’ આહાહા..! અજ્ઞાનમંત્રી છે, મોહશત્રુ રાજા છે. આહાહા..! એ ‘અજ્ઞાનમંત્રી સહિત મોહશત્રુનો નાશ કરનારા...’ આહાહા..! ‘આ સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને શીઘ્ર ગ્રહણ કર.’ એ સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને, અંદર જ્ઞાનને પકડ. જે જ્ઞાન ધ્રુવસ્વરૂપે પરમાત્મા અનંતબળનો ધણી છે એને પકડ. એ પણ શીઘ્ર ગ્રહણ કર. ‘સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને શીઘ્ર ગ્રહણ કરે.’ જે ચક્ર વડે અજ્ઞાનમંત્રી સહિત મોહશત્રુનો નાશ થાય છે. અને શીઘ્ર ગ્રહણ કર. ત્યાં શીઘ્ર ગ્રહણ કરમાં કમબદ્ધ ક્યાં આવ્યું?

એ કમબદ્ધમાં જ શીઘ્ર ગ્રહણ આવે છે. કહેવાનો આશય છે, કે આમ જે કરે હવે એને અલ્પકાળે જ કેવળજ્ઞાન થશે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? પછી ગાથા દીઠે તો તકરાર ઉઠાવે. ‘શીઘ્ર ગ્રહણ કર.’ શીઘ્ર. આ તો જે સમયે જે પર્યાય થવાની તે સમયે તે થવાની, થવાની. શીઘ્રપણું તો ત્યાં... પર્યાયમાં શીઘ્રપણું છે પુરુષાર્થ. શીઘ્રપણું થઈને પર્યાયને પલટાવીને બીજી પર્યાય કરી નાખવી. આહાહા..! એ શીઘ્રનો અર્થ એ વખતે આવું જે કરે, એને અલ્પકાળમાં તેના અજ્ઞાન, મોહનો નાશ થાય છે. એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

‘સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને શીઘ્ર ગ્રહણ કર.’ આહાહા..! તારો ભગવાન અંદર... પહેલું બળ લીધું, પછી જ્ઞાન લીધું. ફળમાં કુળદેવીને યાદ કર, વીતરાગ પરિણતિને યાદ કર. આહાહા..! ‘સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને શીઘ્ર ગ્રહણ કર.’ આહાહા..! અહીંયાં તો એના પુરુષાર્થથી આત્મા હાથ આવે એવો છે એમ કહે છે. કોઈ આડાઅવળી નહિ. કમબદ્ધ છે એમાં આડુઅવળું

નહિ. એમાં પુરુષાર્થ નથી એમ નહિ. એમાં જ અનંતપુરુષાર્થ છે. એક સમયની પર્યાય છે તેને પણ આઘી પાઘી કરવી નથી. આહાહા...! અને આત્મામાં એક ભાવ નામનો ગુણ છે. ભાવ નામનો ગુણ છે. કે જ્યાં વસ્તુને પકડી, તે ભાવના ગુણને લઈને એક પર્યાય હોય જ. નિર્મળ પર્યાય ભાવગુણને લઈને હોય જ. ૪૭ શક્તિમાં આવે છે. ભાવ-ભાવ. (શ્રોતા :- ભાવ, અભાવ) એ પછી, પહેલો ભાવ.

વસ્તુ જ્યાં અનંતસ્વભાવિક બળ છે, એવું જે જ્ઞાન અને આનંદને પકડ્યું, તો એ સમયે જે ભાવગુણને લઈને નિર્મળ પર્યાય તે સમયે થવાની હતી તે થઈ. અભાવને લઈને નહિ, કર્મને લઈને નહિ, રાગને લઈને નહિ. પોતાનો એ અભાવ નામનો એક ગુણ છે એને લઈને રાગ વિનાના અભાવરૂપી પરિણમન એનું થયું. રાગનો અભાવ થયો માટે નહિ. પણ અહીં અભાવ નામનો ગુણ છે, એથી રાગના અભાવરૂપે પરિણમન થયું. આહાહા...! ગજબ વાત છે ને?

મુમુક્ષુ :- આ વાત જટ પકડાય એવી નથી.

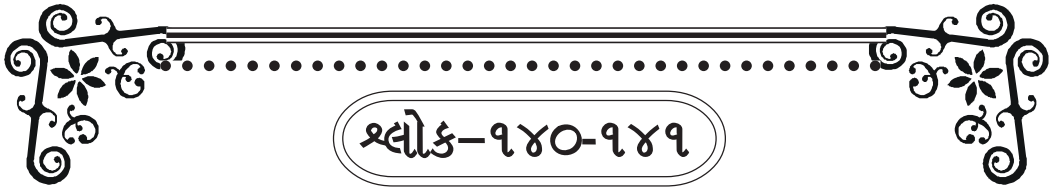
પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- ભાષા તો સાદી છે. સંસારના ચોપડાને કેમ પકડે છે બધા? એય...! 'સુમનભાઈ'! ચોપડા ઝીણા હોય તો વ્યાજ કાઢે તો આમ છે, તેમ છે, ઢીકણું છે, ફીકણું છે. દરરોજનું વ્યાજ કાઢી ઉપરાંત પાછા ચઢાવે. એક ટકાના વ્યાજે પાંચલાખ આપ્યા છે. એક દિ'નું વ્યાજ આ ચઢાવો. આ વ્યાજ સહિત પાછું બીજે દિ' વ્યાજ. એ ત્યાં વાણિયા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ કાઢે. અહીં ચક્રવૃદ્ધિવ્યાજ કાઢવું હોય તો ન મળે. આહાહા...!

અહીં તો દ્રવ્યની મહિમા છે. એ દ્રવ્યની દૃષ્ટિ થઈ, તે એમાં ભાવ નામનો ગુણ છે, તેથી તે પર્યાય કરવી નથી પર્યાય થશે જ. આહાહા...! અને અભાવ પણ રાગાદિના અભાવરૂપે એ રાગને કારણે નહિ, પોતાનો અભાવ ગુણ છે એને લઈને ભાવનો અભાવ થશે જ. આહાહા...! ભાવનો અભાવ એટલે પરના ભાવનો અભાવ, હોં! પછી ભાવ-અભાવ. પાછો ત્રીજો ગુણ એ છે, કે ભાવ છે તેનો સ્વભાવ અભાવ થશે. બીજે સમયે તેનો અભાવ થશે. એવો એનો ગુણ છે. એને બીજે સમયે અભાવ કરું તો થાય એમ નથી. આહાહા...!

આત્મામાં ભાવ અભાવ નામનો એક ગુણ છે, કે જે ભાવ વર્તમાન પર્યાય નિર્મળ વર્તતી હોય, એને છોડીને પછી અભાવ જે પર્યાય નથી એ આવશે. એમાં ભાવ-અભાવ નામનો ગુણ છે. છે તેને છોડીને નથી તે આવશે. નથી તે આવશે જ. આહાહા...! અભાવભાવ. જેનો અભાવ છે એવો ભાવ ત્યાં આવશે જ. અભાવનો ભાવ આવશે જ. ભાવનો અભાવ થશે, પછી અભાવ એટલે એ ભવિષ્યની પર્યાયનો વર્તમાનમાં અભાવ છે. એ અભાવનો ભાવ થશે. ભાવનો અભાવ થશે અને અભાવનો ભાવ થશે. આહાહા...! આટલું હવે કમબદ્ધ શું કરવું? આહાહા...! એવું એનું સ્વરૂપ છે.

ભાવ, અભાવ, ભાવઅભાવ, અભાવભાવ, ભાવભાવ, અભાવઅભાવ. એ પર્યાય જે

દ્રવ્યને પકડ્યું, પ્રભુને એની જે પર્યાય છે નીકળી તે ભાવ-ભાવ. છે... છે... છે... એ જાતની આવ્યા કરશે. અને અભાવ-અભાવ. જે નથી તે નથીપણાનો જ અભાવ રહ્યા કરશે. આહાહા...! જરી ઝીણું છે. ક્યાં સુધી પછી ઝીણું-ઝીણું કરવું? આહાહા...! એ અહીં કહે છે, અરે...! 'સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને...' ચઢાવ. 'સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી ચક્રને...' ચઢાવ. સ્વને પકડીને જે જ્ઞાન થાય એ સમ્યગ્જ્ઞાન. એ 'ચક્રને શીઘ્ર ગ્રહણ કર.' જેથી કરીને અજ્ઞાનમંત્રી સહિત મોહનો નાશ થાય. અજ્ઞાનમંત્રી સહિદ મોહનો નાશ થાય. અરે...રે...! આવી વાતું. આહાહા...! એ કળશ થયો. આધાર હતો.

શ્લોક-૧૪૦-૧૪૧

તથા હિ -

(વસંતતિલકા)

મુક્ત્યહ્ગનાલિમપુનર્ભવસૌખ્યમૂલં ।
 દુર્ભાવનાતિમિરસંહતિચન્દ્રકીર્તિમ્ ।
 સંભાવયામિ સમતામહમુચ્ચકૈસ્તાં
 યા સંમતા ભવતિ સંયમિનામજસ્રમ્ ॥૧૪૦॥

(હરિણી)

જયતિ સમતા નિત્યં યા યોગિનામપિ દુર્લભા
 નિજમુખસુખવાર્ધિપ્રસ્ફારપૂર્ણશશિપ્રભા ।
 પરમયમિનાં પ્રવ્રજ્યાસ્ત્રીમનઃપ્રિયમૈત્રિકા
 મુનિવરગણસ્યોચ્ચૈઃ સાલંક્રિયા જગતામપિ ॥૧૪૧॥

વળી (આ ૧૦૪મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ બે શ્લોક કહે છે) :-

[શ્લોકાર્થ :-] જે (સમતા) મુક્તિસુંદરીની સખી છે, જે મોક્ષસૌખ્યનું મૂળ છે, જે દુર્ભાવનારૂપી તિમિરસમૂહને (હણવા) માટે ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન છે અને જે સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે, તે સમતાને હું અત્યંત ભાવું છું. ૧૪૦.

[શ્લોકાર્થ :-] જે યોગીઓને પણ દુર્લભ છે, જે નિજાભિમુખ સુખના સાગરમાં ભરતી લાવવા માટે પૂર્ણ ચંદ્રની પ્રભા (સમાન) છે, જે પરમ સંયમીઓની દીક્ષારૂપી સ્ત્રીના મનને

વહાલી સખી છે અને જે મુનિવરોના સમૂહનું તેમ જ ત્રણ લોકનું પણ અતિશયપણે આભૂષણ છે, તે સમતા સદા જ્યવંત છે. ૧૪૧.

શ્લોક-૧૪૦ ઉપર પ્રવચન

‘વળી (આ ૧૦૪મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ બે શ્લોક કહે છે) :-’

ઓલા શ્લોકનો તો આધાર આપ્યો હતો. હવે ટીકાકાર પોતે બે શ્લોક કહે છે. આ ધીમે ધીમે ધીરે ધીરે સમજવાની વાત છે. આ કોઈ વાર્તા કથા નથી. આહાહા...! આ તો સર્વજ્ઞ પરમાત્મા પરમગુરુ, એનો ઇતિહાસ છે. આહાહા...! સર્વજ્ઞદેવ પરમગુરુ એમણે કહેલી વાતનો આ ઇતિહાસ છે, કે આમ કહ્યું છે અને એમ થાય છે અને એમ રહે. આહાહા...! નિવૃત્તિ લેવી જોઈએ. પ્રવૃત્તિમાંથી બહાર નીકળવું અને આમાં ઝુકવું પડે. ઝીણી વાતુંમાં... આહાહા...!

૧૪૦મો કળશ.

મુક્ત્યङ्गनालिमपुनर्भवसौख्यमूलं ।

दुर्भावनातिमिरसंहतिचन्द्रकीर्तिम् ।

संभावयामि समतामहमुच्चकैस्तां

या संमता भवति संयमिनामजस्त्रम् ॥૧૪૦॥

‘જે (સમતા)...’ રૂપી. આહાહા...! સમતા કહો, વીતરાગી પર્યાય કહો, શુદ્ધોપયોગ કહો, આત્માનું સ્વાસ્થ્ય કહો. આત્માની જે વીતરાગી પર્યાય છે, તેને સમતા કહો, શુદ્ધોપયોગ કહો, ચિત્તનિરોધ કહો... આહાહા...! એ ભિન્ન-ભિન્ન ભાષાનો અર્થ છે. સ્વાસ્થ્ય કહો. સ્વસ્થ પોતામાં રહેવું છે એ શુદ્ધોપયોગ છે. આહાહા...! એ શુદ્ધોપયોગ ‘મુક્તિસુંદરીની સખી છે,...’ આમાં સુધાર્યું છે. જૂનામાં હશે. ઓલામાં-જૂનામાં મુક્તિરૂપી સ્ત્રી પ્રત્યેક ભ્રમણ સમાન છે એમ લખ્યું છે. નવીમાં ચોખ્ખું છે.

‘જે (સમતા)...’ આહાહા...! જે પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પ રાગ વિનાની સમતા. ચૈતન્ય ભગવાન વીતરાગમૂર્તિ છે, તેને આશ્રયે થતી વીતરાગદશા, એને અહીં શુદ્ધોપયોગ અને સમતા કહે છે. આહાહા...! ‘જે (સમતા) મુક્તિસુંદરીની સખી છે,...’ મોક્ષરૂપી સુંદરી સ્ત્રી, તેની એ મૈત્રી છે. એની સખી, બહેનપણી છે. આહાહા...! કે જેને સમતા પ્રગટી તેને અલ્પકાળમાં મુક્તદશા થવાની જ છે. આહાહા...! જેને શુદ્ધોપયોગ પ્રગટ્યો, શુભ અશુભવિકલ્પના રાગથી રહિત થઈ... આહાહા...! શુદ્ધોપયોગ કહો, સમતા કહો, વીતરાગતા કહો, સ્વાસ્થ્ય કહો,

ચિત્તનિરોધ કહો. આહાહા..! એ ‘મુક્તિસુંદરીની સખી છે,...’ વીતરાગતા, શુદ્ધોપયોગ, તે મુક્તિસુંદરીની સખી છે. આમાં રાગને ન નાખ્યું ક્યાંય વ્યવહારને. વ્યવહારથી થાય. વ્યવહાર સાધક છે અને નિશ્ચય સાધ્ય છે એવું કાંઈ કહ્યું નહિ. ‘જયસેનાચાર્ય’માં સાધક એમ જણાવ્યું છે. આરોપીત સાધક છે એમ આરોપિત જણાવ્યું છે. હવે એ લોકોને એ ઠીક પડે.

મુમુક્ષુ :- પણ વ્યવહાર શબ્દ ક્યારે કહેવાય કે એનો અભાવ થાય ત્યારે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- એ તો એમ માને નહિ. એ તો વ્યવહાર કરતા નિશ્ચય થાય. સવારમાં નહોતું આવ્યું? વ્યવહારથી નિશ્ચય પ્રાપ્ત થાય. એ તો વ્યવહાર હતો. એનો અભાવ કરીને થયું એમ કહેવામાં આવે. આહાહા..! સવારમાં ‘સમયસાર’માં હતું. વ્યવહારથી નિશ્ચય પ્રાપ્ત થાય, જુઓ! આહાહા..! એનો તો અભાવ કરીને. એનું લક્ષ જ્યાં સુધી છે ત્યાં સુધી તો અંતર જવાય નહિ. શુભરાગનું જ્યાં સુધી દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિ, અરે..! સૂક્ષ્મ રાગ, ગુણ-ગુણીના ભેદનો સૂક્ષ્મ રાગ છે ત્યાં સુધી અંદર નિર્વિકલ્પ દષ્ટિ થાય નહિ. આહાહા..! અને નિર્વિકલ્પ દષ્ટિ વિના સમ્યગ્દર્શન થાય નહિ. સમ્યગ્દર્શન વિના સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર હોય નહિ. આહાહા..! આવું છે, પ્રભુ! ભાષા સાદી પણ વસ્તુ તો જેવી હોય એવી હોય ને? આહાહા..!

‘જે મોક્ષસૌખ્યનું મૂળ છે,...’ એ વીતરાગતા મોક્ષસૌખ્યનું મૂળ છે. ‘મુક્તિસુંદરીની સખી છે,...’ એક વાત. અને ‘જે મૌક્ષસૌખ્યનું મૂળ છે,...’ અનંતસુખ જે મુક્તિનું, એમાં વીતરાગતા, સમતા જે શુભાશુભભાવરહિત વીતરાગદશા, તે મૌક્ષસૌખ્યનું મૂળ છે. મોક્ષના આનંદના સુખનું એ મૂળીયું છે. આહાહા..! ‘જે દુર્ભાવનારૂપી તિમિરસમૂહને (હણવા) માટે...’ એ સમતા કેવી છે? વીતરાગ પર્યાય કેવી છે? આહાહા..! તિમિર-અજ્ઞાન-અંધકાર. ઉંધી ભાવના વિકલ્પ એનાથી લાભ એમ ‘તિમિરના સમૂહને (હણવા) માટે ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન છે...’ જેમ ચંદ્રનો પ્રકાશ વધે તેમ દરિયાનું પાણી વધે. ભરતી વધે. ભરતીને શું કહે? બાઢ.

ચંદ્રમાં જેમ વધે તેમ ભરતી વધે. પૂનમથી ઓટ આવે. એવો કુદરતનો નિયમ છે. ચંદ્રનો પ્રકાશ જેમ પૂર્ણ થાય તો દરિયામાં ભરતી આવે. એમ ‘ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન છે...’ આહાહા..! એ ‘દુર્ભાવનારૂપી તિમિરસમૂહને (હણવા) માટે...’ કોણ? સમતા. અને ‘ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન...’ જેટલી વીતરાગતા છે તેટલો ગુણ વધે છે. જેટલી વીતરાગતા તેટલા અનંતગુણોનો પ્રકાશ વધે છે. ચંદ્રમાંને લઈને જેમ... ચંદ્રમાં તો નિમિત્ત છે. એને લઈને કાંઈ દરિયો .. દરિયો તો પોતાને કારણે છે. પણ ઓલો તો નિમિત્ત છે. ચંદ્રને લઈને દરિયામાં ભરતી આવે છે એમ પણ નથી. આહાહા..!

એને ને એને શું સંબંધ છે? પણ એવો નિમિત્તનૈમિત્તિક સંબંધ છે, કે જ્યાં ચંદ્રનો પ્રકાશ વધે એટલે દરિયામાં ભરતી આવે. એમ અહીંયાં મોક્ષસૌખ્યનું મૂળ એવો વીતરાગભાવ એ ‘ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન છે અને જે સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે,...’ સમકિત સહિત

જે સંયમી છે. આહાહા...! સમ + યમ છે ને? સમ-સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક યમી છે. યમ-યમ. એ આપણે આવ્યું હતું. યમ-યાતનાશીલ એવું જે યમ તેને નાશ કરનાર છે. યમ એટલે સંયમ. યાતના એટલે પીડા, દુઃખ કરનાર એવો મોહ... આહાહા...! એનો નાશ કરનાર છે- યમ. યમ, યમનો નાશ કરનાર છે. સવારે આવ્યું હતું. સમજાણું કાંઈ? અરે...રે...! આવું ઝીણું!

દયા પાળવાનું કહે, વ્રતનું કહે તો સમજાય પણ ખરું, ચોવિહાર કરવો, આ તે. .. ચોવિહાર.. છપરબી કંદમૂળ ન ખાવા, છપરબી બ્રહ્મચર્ય પાળવું, એવું કહે તો સમજાય ઠીક કરીએ. એમાં શું થયું? એ તો જડ છે. રાગ મંદ હોય તો પુણ્ય થાય. બાકી આ તો શરીરાદિ જડની ક્રિયા છે. આ શરીરને હું કરી શકતો નથી. શરીરથી વિષય સેવી શકતો નથી એ પણ એક મિથ્યાત્વ અભિમાન છે. આહાહા...! અને શરીરથી હું વિષય સેવી શકું છું, સ્પર્શી શકું છું, એ મિથ્યાત્વ છે. અને શરીરને મેં ઇન્દ્રિયના વિષયથી જતા રોકી રાખ્યું છે... આહાહા...! ગજબ વાત છે. શરીરથી ઇન્દ્રિયના વિષયમાં જતા મેં રોકી રાખ્યા છે. એ પણ એક મિથ્યાત્વ છે. શરીરની ક્રિયાને રોકવી અને છોડવી એ કોઈ આત્માના અધિકારની વાત નથી. આહાહા...!

અહીં કહે 'ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન છે અને જે સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે,...' મુનિઓને તો તત્કાળ સંમત છે અને વીતરાગતા હોય છે. ચોથે ગુણસ્થાને હજી પાંચમે ગુણસ્થાને થોડી વીતરાગતા હોય, સંયમીઓને તો બહુ વીતરાગતા.. આહાહા...! વીતરાગના ઝુલે ઝૂલતા હોય છે. આહાહા...! 'સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે,...' નિરંતર એટલે બીજા, ચોથે અને પાંચમા ગુણસ્થાને છે એને સંયમ આવતા વાર લાગે છે. વીતરાગતા આવતા વાર લાગે છે. પણ 'સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે,...' સંયમીઓને તત્કાળ વીતરાગતા આવે છે એમ કહે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? વાતે વાતે આકરી વાત. વીતરાગમાર્ગ એવો છે, ભાઈ! અત્યારે તો બધી ગડબડ કરી નાખી છે. આ તો વીતરાગ ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવનું કથન છે. એ મુનિઓ દુનિયાને જાહેર કરે છે. આહાહા...! પહેલા કહી ગયા છે ને? અમે ટીકા કરનાર કોણ? એ તો ગણધરથી અને આચાર્યોથી પરંપરાથી ટીકા ચાલી આવી છે. એ અહીં કહી છે. હું તો નિમિત્તમાત્ર છું. આહાહા...! નિમિત્તનો અર્થ કે હું એનો કર્તા નથી. આહાહા...!

જે સમતા, વીતરાગતા. શુભ-અશુભરાગથીરહિત. સમતા, સ્વાસ્થ, વીતરાગતા એ 'દુર્ભાવનારૂપી તિમિરસમૂહને (હણવા) માટે ચંદ્રના પ્રકાશ સમાન છે...' જેટલા પ્રમાણમાં વીતરાગતા પ્રગટે એટલા પ્રમાણમાં રાગનો અભાવ થતો જાય છે. આહાહા...! જેટલા પ્રમાણમાં વીતરાગ પર્યાયના ચંદ્રમાનો પ્રકાશ વધતો જાય છે તેટલો તેટલો રાગના અંશનો નાશ થતો જાય છે. આહાહા...! 'સમયસાર'માં આવ્યું છે ને? વિજ્ઞાનઘન થતો જાય છે. જેટલો આમ થતો જાય એમ વિજ્ઞાનઘન થતો જાય. વિજ્ઞાનઘન થતો જાય તેટલો આમ સ્થિર થતો જાય. આહાહા...! 'સમયસાર'ની ૧૪મી ગાથામાં આવે છે. આહાહા...! ઝીણું બહુ.

‘સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે,...’ જે મુનિ છે... આહાહા...! નગ્નમુનિ છે, દિગંબર મુનિ છે એને મુનિ કહીએ. વસ્ત્રવાળા એ મુનિ-મુનિ છે જ નહિ. વસ્ત્રનો કટકો રાખીને મુનિ માને, મનાવે... સૂત્રપાહુડની ૧૮મી ગાથામાં ચોખ્ખું કહ્યું. નિગોદમાં જાશે. લસણ અને ડુંગળી, એમાં ઊપજશે. આહાહા...! આવી વાત. આચાર્ય અને ઉપાધ્યાય બધા સાધુ. અહીં તો ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ એમ કહે, એક કટકો રાખીને મુનિપણું માને તો એ મુનિપણાની દશા છે જ નહિ. કારણકે વસ્ત્ર લેવાની મમતા છે માટે એ મુનિપણું નથી. મુનિપણું નથી નવતત્ત્વની શ્રદ્ધાની વિપરીતતા છે. એમાં નવતત્ત્વની શ્રદ્ધાની વિપરીતતા છે. આહાહા...! કેમ કે એક તો જીવનો આશ્રય જેટલો લીધો એટલો આશ્રય રાગ છે એટલે એટલો આશ્રય ઓછો થયો. વસ્ત્ર, પાત્ર રાગ છે એટલો આશ્રય ઓછો. વસ્ત્ર, પાત્ર ન હોય ત્યારે આશ્રય વિશેષ હોય. રાગ આમાં હોય તો આશ્રય ઓછો હોય. અજીવનો સંયોગ જેટલો જોઈએ તેટલો નથી, એથી વધારે છે એથી અજીવની ભૂલ થઈ. અંદર પુણ્ય-પાપમાં પણ ભૂલ થઈ. એમ કહે કે થોડો સંયોગ છે અને એનો શુભરાગ છે એને વીતરાગતા માને છે. એનાથી કલ્યાણ માને છે. પુણ્યમાં પણ ભૂલ છે, પાપમાં પણ ભૂલ છે, આસ્રવમાં ભૂલ છે, સંવરમાં ભૂલ છે, નિર્જરામાં ભૂલ છે, મોક્ષમાં ભૂલ છે. આહાહા...! આવી વાતું છે.

એમ આ નગ્ન છે એ બધા સાધુ છે એમ પણ નથી. નગ્નપણું અનંતવાર લીધું છે. અનંતવાર નગ્નપણું અને પંચમહાવ્રત અનંતવાર લીધા છે. એ તો શુભભાવ છે. એ કાંઈ ધર્મ નથી. અહીં શું કહેવું છે? ‘સંયમીઓને નિરંતર સંમત છે,...’ એનો અર્થ ચાલે છે. ચોથાગુણસ્થાને અને પાંચમાગુણસ્થાને વીતરાગતા માની છે, પણ એને પ્રગટતા વાર લાગે છે. આહાહા...! અને મુનિને છે એ નિરંતર સંમત છે. સાતમું ગુણસ્થાન આવે તરત વીતરાગતા આવે છે. આહાહા...!

‘તે સમતાને...’ આહાહા...! મુનિરાજ પોતે કહે છે. ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ મુનિ. ‘તે સમતાને હું અત્યંત ભાવું છું.’ હું તો વીતરાગભાવને ભાવું છું. આહાહા...! પંચમહાવ્રતના પરિણામ આવે પણ એને કાંઈ ભાવતો નથી. આહાહા...! ‘સમતાને હું અત્યંત ભાવું છું.’ ભાષા જોયું? એકલું ભાવું છું એમ ન કહ્યું. ‘હું અત્યંત ભાવું છું.’ એમ કરીને પોતાની મુનિદશાની વીતરાગતા પ્રસિદ્ધ કરે છે. આહાહા...! જીવનો જેવો વીતરાગી સ્વભાવ છે, એવો વીતરાગી અંશ ચોથે ગુણસ્થાને પ્રગટે છે. અને મુનિને તો વીતરાગતા તત્કાળ, વિશેષ પ્રગટે છે. તેથી મુક્તિસુંદરીની સખી છે એ. અલ્પકાળમાં એને કેવળજ્ઞાન થશે. આહાહા...! મતિ અને શ્રુતજ્ઞાન યથાર્થ થયું. ધવલમાં એમ કહે છે, કે એ મતિજ્ઞાન કેવળજ્ઞાનને બોલાવે છે. ઓહોહો...! આહાહા...! ઓલામાં મતિજ્ઞાન બોલાવતું હશે? પાઠ એવો છે. મતિજ્ઞાન કેવળજ્ઞાનને બોલાવે. બોલાવે એટલે હવે એને નજીકમાં છે.

મતિજ્ઞાન જેને સમ્યક્ થયું, એને કેવળજ્ઞાન તદ્દન નજીકમાં છે. આહાહા...! ‘શ્રીમદ્’

તો એમ પણ કહ્યું છે, કે સમ્યગ્દર્શન થઈને પછી તું એમ કહે કે અમારે હવે ભવભ્રમણ કરવું છે. અમારે આ નહિ ચાલે, ભવભ્રમણ હવે નહિ થાય. એવું છે. આહાહા...! સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન જ્યાં પ્રગટ્યા એને હવે ભવભ્રમણ નથી. તું ના પાડ કે હવે કેવળજ્ઞાન નથી જોઈતું, નહિ ચાલે. એમ લીધું છે.

મુમુક્ષુ :- સમ્યગ્દર્શન પરાણે ખેંચીને લઈ જાય મોક્ષમાં?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- એવું એનું સ્વરૂપ જ છે. સમ્યગ્દર્શનથી આખા પૂર્ણ આત્માને જોરથી પકડ્યો છે. તેથી તેની પર્યાય વધતી જ જાય છે. વધી જતા અલ્પકાળમાં કેવળજ્ઞાન થયા વિના રહેશે નહિ. આહાહા...! આવું છે. ભાવ-ભાવ. ભાવ-ભાવ. ભાવ છે તે ભાવને... આહાહા...! વીતરાગના વચનો ઘણા સૂક્ષ્મ છે. લોકોને સાંભળવા મળ્યા નથી. બિચારા કાંઈક કાંઈક રોકાઈ ગયા છે. ધર્મ એકકોર પડ્યો રહ્યો. આહાહા...! 'તે સમતા...'

મુમુક્ષુ :- મતિશ્રુતને કેવળજ્ઞાન કેટલું દૂર હોય છે?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- દૂર કાંઈ નથી. એ તો કોઈને અંતર્મુહૂર્તે કેવળજ્ઞાન થાય, કોઈને એકાદ-બે ભવ કરવો પડે. આહાહા...! પણ એ અનંતકાળના હિસાબે એ બે ભવ ગૌણ કહેવાય. અનંત જ્યાં ભવ થયા... આહાહા...! એમાં બે-ચાર ભવ કે પંદર ભવ. 'શ્રીમદ્' પંદર કલા છે. સમ્યક્ત્વ થયા પછી પંદર ભવ થાય. આગળ ન વધે તો. આહાહા...!

'તે સમતાને હું અત્યંત ભાવું છું.' એકલું ભાવું છું એમ નહિ. 'અત્યંત ભાવું છું.' આહાહા...! મુનિની દશા તો વીતરાગભાવની જ હોય છે. વીતરાગભાવની દશા અને વીતરાગભાવની જ ભાવના. વીતરાગભાવનું જ ઘોલન. આહાહા...! એવી મુનિદશા. એ કહ્યું. 'અત્યંત ભાવું છું.'નો અર્થ એ કર્યો. ૧૪૦ કળશ થયો.

શ્લોક-૧૪૧ ઉપર પ્રવચન

૧૪૧મો કળશ.

જયતિ સમતા નિત્યં યા યોગિનામપિ દુર્લભા

નિજમુખસુખવાર્ધિપ્રસ્ફારપૂર્ણશશિપ્રભા ।

પરમયમિનાં પ્રવ્રજ્યાસ્ત્રીમનઃપ્રિયમૈત્રિકા

મુનિવરગણસ્યોચ્ચૈઃ સાલંક્રિયા જગતામપિ ।।૧૪૧।।

આહાહા...! 'જે યોગીઓને પણ દુર્લભ છે,...' વીતરાગતા યોગીઓને પણ દુર્લભ છે. સમકિત સહિતની વીતરાગતા... આહાહા...! 'યોગીઓને પણ દુર્લભ છે,...' આહાહા...! બોધી દુર્લભ ભાવનામાં એમ આવે ને? સમકિત બોધી દુર્લભ છે. એમ આ પણ દુર્લભ છે. સમતા એટલે વીતરાગતા. 'જે નિજાભિમુખ સુખના સાગરમાં ભરતી લાવવા માટે પૂર્ણ ચંદ્રની પ્રભા

(સમાન) છે,...' આહાહા..! અંદરની વીતરાગતા. શુભ અને અશુભભાવ રહિત, શુદ્ધ ચૈતન્યનો ઉપયોગ, શુદ્ધોપયોગ, વીતરાગભાવ, સમતાભાવ... આહાહા..! 'જે નિજાભિમુખ...' નિજની સન્મુખ, અભિમુખ છે. આત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ એની અભિમુખ-સન્મુખ. સુખના સાગરમાં એ 'નિજાભિમુખ સુખના સાગરમાં ભરતી લાવવા...' એ સુખના દરિયામાં-પર્યાયમાં ભરતી લાવવા. ભાષા.

'નિજાભિમુખ સુખના સાગરમાં...' અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ તો ચોથે ગુણસ્થાનેથી આવ્યો છે. અહીં મુનિને તો અતીન્દ્રિય આનંદ... આહાહા..! એ સુખના સાગરમાં ભરતી લાવે છે. આહાહા..! પર્યાયમાં સુખના સાગર ડોલે છે, ઝૂલે છે, વિશેષ પ્રગટ છે. આવું મુનિપણું છે. 'પૂર્ણ ચંદ્રની પ્રભા (સમાન) છે,...' સાગરમાં ભરતી લાવવા માટે પૂર્ણ ચંદ્રમાની પ્રભા સમાન. પૂર્ણ ચંદ્રમાં થાય એટલે દરિયામાં ભરતી આવ્યા વિના રહે જ નહિ. એમ સ્વસન્મુખ એ સુખનો સાગર, એણે પર્યાયમાં 'ભરતી લાવવા માટે પૂર્ણ ચંદ્રની પ્રભા (સમાન)...' સમતા છે. સમતા એટલે રાગ વિનાની સમતા. પુણ્ય અને પાપનો ભાવ વિષમતા છે. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ પણ વિષમતા છે. એ સમતા નથી. આહાહા..! એનાથી વિરુદ્ધ પૂર્ણ ચંદ્રની પ્રભા સમાન વીતરાગતા છે. આહાહા..!

'જે પરમ સંયમીઓની...' પરમસંયમી સંતોની... આહાહા..! 'દીક્ષારૂપી સ્ત્રીના મનને વહાલી સખી છે...' દીક્ષારૂપી સ્ત્રીના મનને વહાલી સખી છે. આહાહા..! મુનિની દીક્ષા થઈ ત્યાં વીતરાગતા હોય જ. એની સખી છે. સાથે હોય છે. અંતરથી જ્યાં મુનિપણું લીધું. અંતરથી, હોં! એકલા બહારથી લે એ મુનિ નહિ. નગ્નપણું એકલું મુનિપણું નથી. વસ્ત્રવાળા તો મુનિ છે જ નહિ. કોઈ દિ' અજ્ઞાનમય. વસ્ત્ર છોડીને નગ્ન થાય એ પણ કાંઈ મુનિ નથી. અંતરની 'પરમસંયમીઓની દીક્ષા...' વીતરાગપણાની જે દીક્ષા હતી. આહાહા..!

જયધવલમાં તો એમ પણ કહ્યું છે. મેં તો શુદ્ધોપયોગમાં રહેવું એ પ્રતિજ્ઞા કરી છે. શુદ્ધોપયોગમાં રહેવું એમ મેં પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. મને આ પંચમહાવ્રતના પરિણામ આવ્યા એ મારા પ્રત્યાખ્યાનનો ભંગ થઈ ગયો. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? મેં તો શુદ્ધોપયોગમાં રહેવું એટલે વીતરાગભાવમાં રહેવું એ મેં પ્રતિજ્ઞા કરી. એમાં હું રહી શક્યો નથી. મહાવ્રતના પરિણામ આવ્યા.. આહાહા..! વ્યવહાર સમિતિ, ગુપ્તિ આવી, ભક્તિ આવી એટલે મારી પ્રતિજ્ઞામાં ભંગ પડ્યો. ફરી પ્રતિજ્ઞા લઉં છું. આહાહા..! શુભવીતરાગતા સિવાય મારે કાંઈ બીજું નહિ. એવી વીતરાગતા સહિતનું મૃત્યુ સમાધિ મરણ છે. આહાહા..! એ પરચખાણ કરે છે. મરણને છેડે આવા પરચખાણ કરે છે. કે ઓલો પંચમહાવ્રતનો પ્રમાદભાવ હતો, એમાં અપ્રમાદમાં રહેવું, વીતરાગતામાં રહેવું એમ મેં ... એમાં અહીંયાં આવીને આટલો દોષ લાગી ગયો. માટે ફરી પરચખાણ કરું છું. આહાહા..! વાતું સાંભળવી કઠણ પડે. આહાહા..! 'ચશપાલજી'! જયધવલમાં છે. શું કહેવાય એ? જયધવલ. જયધવલમાં એવું લખાણ છે.

ધવલ, મહાધવલ અને જયધવલ. કે મેં તો ઉપયોગને શુદ્ધ રાખવો, શુદ્ધ ઉપયોગમાં રહેવું, વીતરાગપણે રહેવું એ મેં પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. એ હું શુદ્ધ ઉપયોગમાં રહી શક્યો નહિ અને પંચમહાવ્રત આદિના પરિણામ આવ્યા તેથી મારી પ્રતિજ્ઞા ભંગ થઈ. હવે હું પંડિત મરણે વૈરાગ્યવાળો છું. તે પ્રતિજ્ઞા લઉં છું. શુદ્ધ ઉપયોગની પ્રતિજ્ઞા. શુદ્ધ ઉપયોગ એ જ મારું સ્વરૂપ છે અને મારું સંયમ છે. આહાહા...! છે?

‘જે પરમ સંયમીઓની દીક્ષારૂપી સ્ત્રીના મનને વહાલી...’ એટલે શું કીધું? મુનિ જ્યાં દીક્ષા લે છે એટલે એને વીતરાગતા જ હોય. સાચી દીક્ષા જે છે એને વીતરાગતા જ આવે. આહાહા...! છે એમાં? ‘પરમ સંયમીઓની દીક્ષારૂપી સ્ત્રીના મનને...’ સમતા એટલે વીતરાગતા ‘વહાલી સખી છે...’ વીતરાગતા તો એની વહાલી સખી છે. આહાહા...! સંતોની વાણી, દિગંબર સંતોની વાણી જ જુદી જાતની છે. આખી દુનિયાથી ફેર. નાગા બાદશાહથી આઘા. એને બાદશાહની પડી નથી. કોણ માનશે, કોણ કહેશે? એને ઘરે રહ્યા. માર્ગ આ છે. આહાહા...!

‘અને જે મુનિવરોના સમૂહનું તેમ જ ત્રણ લોકનું પણ અતિશયપણે આભૂષણ છે,...’ વીતરાગતા. સમતા એટલે વીતરાગતા. એ ‘મુનિવરોના સમૂહનું...’ જેટલા મુનિ છે તે બધાનું. વીતરાગભાવ તે તેનું આભૂષણ છે. અને ત્રણલોકનું... આહાહા...! આ મુનિપણું ‘યશપાલજી’! આહાહા...! આ તો થોડું કાંઈક છોડે એટલે મુનિપણું લઈ લ્યો, વ્રત લઈ લ્યો. આહાહા...! ‘મુનિવરોના સમૂહનું તેમ જ ત્રણલોકનું પણ અતિશયપણે આભૂષણ છે,...’ આહાહા...! વીતરાગતા તો ‘અતિશયપણે આભૂષણ છે, તે સમતા સદા જયવંત છે.’ તે સમતા વર્તે છે એમ કહે છે. જયવંત છે એટલે તે વીતરાગતા મને વર્તે છે. એ જયવંત વર્તે છે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)